

Tadeusz Konwicky

Černá kronika lásky

Černá kronika lásky

Pistorius & Olšanská

Knih *Černá kronika lásky* měla vyjít v českém překladu v roce 1978, avšak tehdejší cenzura nechala celý vytištěný náklad odvézt do stoupy, takže se k českým čtenářům dostává až nyní. Román, v němž se promítá přítomnost i budoucnost, sen a realita, se odehrává v jarních měsících roku 1939 a je situován do krajiny autorova dětství – okolí litevského Vilna (Vilnius), patřícího v té době Polsku. Tadeusz Konwicki v něm vypráví příběh první lásky dvou maturantů Vítka a Aliny. Vzorný student z neúplné rodiny a oddaná dcera polského plukovníka prožívají svůj vášnivý vztah jako ten největší, nejopravdovější, jediný a poslední. Okouzlení jeden druhým, nevnímají ani rozkvétající jaro v údolí řeky Vilenky, ani dusnou atmosféru neodvratně se blížící války, ohlašující se poplašnými sirénami, plynovými maskami a příchodem vojenských oddílů. Předtucha tragického konce lásky i dětství však visí nad jejich osudem stejně jako neodvratný konec tehdejší Litvy, jež „byla tenkrát velikým zapadajícím sluncem, které po sobě zanechává paprsky podivuhodného světla a zbytky dohasínající duhy“.

Tadeusz Konwicki (1926–2015), polský spisovatel a filmový režisér, se narodil ve městě Nowa Wilejka (dnes Naujoji Vilnia) v okolí Vilna (dnes Vilnius), jež je nyní součástí Litvy. Za války byl členem oddílu Zemské armády a s válečnými zkušenostmi své generace se pokusil vyrovnat už v prvotině *Třasoviska* (Rojsty, 1948), jež však mohla vyjít až r. 1956. Od konce 50. let publikoval volný cyklus románů z litevského prostředí *Díra v nebi* (Dziura w niebie, 1959), *Zvěročlověkoupír* (Zwierzoczekoupiór, 1969), *Černá kronika lásky* (Kronika wypadków miłosnych, 1974, č. 2021) a *Bohyň* (Bohiń, 1984, č. 2004). Současné látce se s rostoucí kritičností souběžně věnoval v románech *Němý snář* (Sennik współczesny, 1965, č. 1965), *Nanebevstoupení* (Wniebowstąpienie, 1967) a *Nic, anebo nic* (Nic albo nic, 1967). V 70. a 80. letech vydal v nezávislém „druhém oběhu“ groteskně laděné romány *Polský komplex* (Kompleks polski, 1977), *Malá apokalypsa* (Mała Apokalipsa, 1979, č. 1992) a *Podzemní řeka, ptáci podzemní* (Rzeka podziemna, podziemne ptaki, 1984), reflektující dobovou politickou situaci, a sérii deníkových textů, na něž zčásti navázal i posledními díly z 90. let. Samostatnou kapitolu Konwického díla tvoří filmová tvorba, již se dostalo řady domácích i zahraničních ocenění.

Tadeusz Konwicki
Černá kronika lásky

Tadeusz Konwicki

Černá kronika lásky

Čarna kronika łasky

Z polštiny přeložila Helena Stachová

Pistorius & Olšanská
Příbram 2021

Tato kniha vyšla s laskavým přispěním Ministerstva kultury ČR
a s podporou Instytutu Książki v rámci programu na podporu překladu
© POLAND.

This publication has been supported by the
© Poland Translation Program.

© Maria Konwicka, 2021
Překlad © Helena Stachová, 1978, 2021

ISBN 978-80-7579-121-4 (PDF)
ISBN 978-80-7579-116-0 (tištěná kniha)

Začalo to takhle. Vlák se s jednotvárným houpáním propadal stále hlouběji do písčítých příkopů, do jalovcových houštín, do načervenalých tunelů zakrslých borovic. Do vagonu se dral divoký jarní vítr, který bylo cítit ozonem, a proháněl se po prázdne chodbiče.

Vousatý průvodčí procvakával Vítkovu jízdenku stříbrným louskáčkem. Na prsou mu visela mosazná lampa. Z hořáku ojiněného karbidem vytékal modravý plamének, teď ve dne sotva viditelný.

„Jste vysokoškolaák, jak vidím.“

„Ne, ještě ne,“ řekl Víta.

„Máte krásnou čapku,“ ukázal průvodčí stříbřitými kleštičkami na jeho matějovku, tmavomodrou čapku se šňůrkou nad štítkem, která visela na háčku. „Je krásně vyšívána. Proto jsem myslel, že jste student.“

„To je takový zvyk. Před maturitou si dá každý vyšít dýnko čapky od středoškolského stejnkroje.“

„Vidím, že tam dokonce máte něco napsáno červenou nití.“

„Per aspera ad astra. To je heslo naší školy.“

„Per aspera ad astra? To je mi nějak povědomé. Tady v sousedním vagoně, v jedničce, jede opravdový arcibiskup. Viděl jste ho, mladíku? Tak využijte příležitosti, prosím. Na chodbiče postát můžete i v jedničce.“

Průvodčí šel napřed, chytal se stěn. Zvědavě se ohlížel, zda jde Víta za ním. V celtové harmonice, celé černé od sazí, která spojovala vagony, na ně zdola vyskočil rachot kol. Otevřený chřtán předurčení. Tenkrát ještě bývaly železniční kolejnice prahem věčnosti.

Průvodčí zůstal stát u křišťálového okna dveří. Sukovitou rukou Vítu zastavil.

„Podívejte, jak je krásný,“ zašeptal.

Arcibiskup seděl na červeném plyšovém kanapi, ani se nepohnul. Na šedivé hlavě měl fialové solideo. Mezi rty, které cosi šeptaly, se mu leskl veliký, sytý zlatý zub. Podivně bílé ruce, jako kdyby navždy prosvícené od záře svíček,

držely těžký breviář. Seděl bez hnutí před jiskřící okenní tabulí a upíral pohled na protější stěnu ze starého mahagonu. Asi tam něco viděl, protože měl oči pozorné a vidoucí.

„Můžete se na něj dívat, jak dlouho chcete,“ zašeptal průvodčí a ztichl.

Všechna kupé první třídy byla jako vždycky prázdná. Jen v tom jediném seděl opravdový arcibiskup, nebo aspoň biskup, a vyzařovalo z něj něco jímavě nevšedního, něco přímo nadpozemského. Existuje nekonečná dálava, pomyslel si možná Víta, existuje širý, neznámý život.

Arcibiskup pomalu, pomaloučku otočil hlavu a díval se teď na chodbičku. Ale Vítu zřejmě neviděl. Roztřepený odraz světla mu chvíli vlál na líci, uhnětené asi v nějakém lepším světě, pokryté ušlechtilejší pokožkou, než mají obyčejní lidé.

V tu chvíli vedle Víti něco těžce žuchlo. Nevysoký chlapík v širokém selském kabátku poklekl s rozmachem na červený koberec na chodbičce. Chvíli se lačně křížoval a potom zvedl hlavu. Ve tváři mu zkameněly všechny jeho přečiny, anebo prostě dlouhá léta bídy.

„Požehná nám?“ otázal se po několikerém zajíknutí.

„On nás nevidí.“

„Vidí, ale modlí se, je návštěvou u Pánaboha,“ řekl neznámý a zvedl ze země odložený tlumok ve lněném šátku, protože ho chtěl Víťovi ukázat. „Jedu do města k sestře, mladý pane. Je hrozné jet, vzdalovat se. Nemyslíte, mladý pane?“

Víta mlčel s pohledem neustále upřeným na arcibiskupovy nehybné oči.

„Vy se mnou nechcete mluvit?“

„Ale chci.“

„Musíte na lidi mluvit, potřebují to. Já to taky potřebuju. Víte, mladý pane, já někomu hrozně ublížil. Proto musím mluvit. Ale všechno stejně neřeknu. Moc jsem ublížil jedné ženě, možná vlastní sestře.“

„Vždyť jedete k sestře!“

„Ne, nejedu k sestře. Jedu do Varšavy, až do Varšavy. Možná že budu hledat spravedlnost. Ale jet, vzdalovat se, to člověku nahání hrůzu, nemyslíte?“

„Já taky pojedu do světa.“

„Vy ne, vy tu zůstanete. Vy nikdy nikam nepojedete.“

„Kdo vám to říkal?“

„Já to říkám, protože já vím všechno.“

„Tak co mě v životě čeká?“

Muž se mazaně zasmál a utřel si rukou věčně mokrý nos.

„Možná že to vím, ale nepovím. Lepší je nic nevědět.“

Vstal z kleku, pořádně zatřásl tlumokem a potom k němu přiložil ucho, jako by naslouchal probuzenému hlasu. Vlak duněl v mřížoví starého mostu. Dole se zaleskla líná říčka plná nebe a bílých oblaků.

„Dal bych vám něco na cestu, ale nic nemám.“

„Stejně vám to neřeknu. Vám určitě ne.“

„Je to něco zlého?“

„Nač se ptát? Jste mladý, zdravý, máte celý život před sebou. Lhal jsem, mladý pane. Nejedu do Varšavy, jedu do Ameriky. Až do Ameriky.“

„Do Ameriky? Za moře? Jak se tam chcete dostat?“

Muž se zase mazaně zasmál a svažtil přitom obličej s černými stíny, jakoby vyuzený v suchém kouři.

„Však já tam dojedu, mladý pane. Už jsem tam jednou byl.“

„Tak proč jste se vracel?“

„Vrátil jsem se, abych někomu ublížil. A teď, když mě všichni prokleli, jedu do Ameriky zpátky. Až do Ameriky.“

„Už musím jít. Zapomněl jsem si v kupé čapku.“

„Takovou barevně vyšívanou? Ta se vám neztratí, nikdo vám ji nevezme, nikdy už ji nevyměníte za jinou. Ale já jsem si nepřišel pro požehnání. K čemu by mi bylo požehnání? To můžu dostat vždycky, od jedněch nebo od druhých. Ale já vidím mládí. Vaše mládí, mladý pane. A tak nějak se

mi zachtělo ho ukrást. Nebojte se, nevezmu vám ho, neukradnu. Jenom jsem vás trochu postrašil.“

Zachichotal se a otočil se k oknu, obličej skrýval do tlumoku páchnoucího nevětranou bídou. Pak najednou podstrčil Víťovi ten svůj tlumok pod nos.

„Chceš ho, chlapče? Chceš? Vem si ho!“

Víťa s odporem ucouvl.

„Na co? Nechci.“

„Ani nejsi zvědavý, co v něm mám? Staré plány? Celoživotní úspory? Nebo jen zakrvácenou sekyru? Tady máš ode mě dárek. Na památku na naše seznámení.“

„Budu už za chvíli vystupovat. Nepotřebuju váš poklad.“

Muž si zase zatřepal tlumokem u ucha, jako by to byla pokladnička.

„Celý život budeš litovat, že jsi nechtěl. No, ještě si to rozmysli. Třeba se budeš chtít rozdělit s prvním člověkem, kterého potkáš.“

„Ne, děkuju. Od lidí se nikdy nic nemá brát.“

„Kdopak ti to řekl?“

Víťa na okamžik zaváhal. Vlák zatáčel do oblouku po vysokém náspu. Do vagonu napadaly veliké šestiúhelníky medového světla a pak se bolestně rozplizly po stěnách.

„Tatínek. Říkal mi to tatínek. Ve snu.“

„To znamená, že je mrtvý.“

„Ano. Teď o velikonočních prázdninách u tety jsem ho viděl ve snu tak zřetelně, jako by to bylo doopravdy. Šel ke mně přes zahradu, celý v rudém slunci, které mu svítilo do zad, a pořád jen šel a šel a nemohl ke mně dojít.“

Arcibiskup uchopil do dvou prstů zelenou stužku, kterou měl založený breviář, a otevřel ho. Potom se zřetelným, čistým pohybem ruky pokřižoval.

„Obejmi mě na rozloučenou,“ zajíkl se muž s tlumokem.

„Proč bychom se měli objímat?“

„Ty musíš jít, a já musím odejít.“

„Šťastnou cestu.“

„Nechceš mě obejmout? Hnusí se ti moje bída, pohrdáš prachsprostým tulákem. Ale svůj osud nezměníš. Amen.“

Otočil se a pomalu odcházel k černému měchu, který spojoval vagony. Našlapoval středem chodbičky lehce jako šelma a nemusel se chytat stěn, když vlak zase začal házet na výhybkách.

Víťu v tu chvíli možná napadlo, že ten žebrák, ten bláznivý tulák jede asi z nějakého velkého jarmarku, a vrátil se do svého vagonu.

Vlak projížděl městečkem, vlastně spíš městem, rozprostřeným na svahu rozlehlého kopce, přesněji řečeno náhorní roviny, která se teď bude celé kilometry prudce svažovat k říčce, dalo by se dokonce říct k dost velké řece, jež se tu a tam hodně zúží, ale potom zas rozlije do šíře jako nějaký veletok z opravdových atlasů.

To bylo Víťovo rodné městečko. Tady se kdysi narodil, v té dlouhé ulici, která se táhne podél tratě, ale ve kterém domě, to už si nikdo nepamatuje, ani matka si nemohla vzpomenout. A tak upíral pohled na ty rychle ubíhající přízemní domky, cihlové a někdy nedbale omítnuté, ale větší dřevoobalované, všechny s krytými verandičkami, kde lidé za letních večerů poslouchají slávky a vdechují omamnou vůni fial, na domky v zahrádkách a sadech, nyní úplně holých, se sotva viditelnými uzlíky rašících pupenců. Jenže to městečko, vlastně nevelké město, pro Víťu ve skutečnosti nic neznamená, hledí na ně lhostejně, protože ta jeho ulice, údajně rodná, už není, neboť to městečko už nemá vlastní tvář, je nijaké, postavené bez citu, halabala, možná náhodně a ještě k tomu vojáky, kteří tu mají obrovské garnizony, přesněji řečeno vojáky a železničáři tohoto malého, ale důležitého železničního uzlu. To městečko vůbec nestojí za to, aby si je člověk pamatoval, aby se mu po něm stýskalo, aby se mu o něm v noci zdály krásné sny. A muselo by uplynout mnoho let, mnohá neštěstí by Víťa musel prožít, aby mu jednou takovéhle městečko bolestně vytanulo

na mysl, aby si je představil dojemně krásné a aby ta navždy ztracená krása vši silou sevřela Víťovi srdce někde daleko na cestách, ve vzdáleném odloučení, v beznadějně nemohoucnosti.

Předjarní ošklivost narezlých kopců, špinavých strží a stromů ubohých jako hubení zmoklí ptáci – celá ta zoufalá ubohost předjaří postupně překrývala domky, uličky dlážděné polním kamením, nějakou zrůdnou továrnu, ohyb řeky s důstojnickým přístavištěm, všechna ta místa, kde po léta žili nebo která náhodně navštěvovali i jiní lidé, zatím ještě anonymní, avšak v budoucnu zapsaní do vědomí současníků tím, že to město znali, že tam prožívali své lásky a svá zoufalství, v tom městě, které bylo ve skutečnosti jen neuspořádaným shlukem domů, jakých je na světě tolik.

Vlak už začal zpomalovat před zastávkou, na které měl Víťa vystoupit. Objevila se klikatá písčítá cestička, z prázdných stromů se vystřihly první luxusní vily, v mlhavé dáli se mezi pahorky zahoupalo velkoměsto Vilno, hrůzu nahánějící metropole. V tu chvíli však zaječely brzdy, od kol vlaku vylétly obrovské snopy jisker a strašlivá síla mrštila Víťou na kovový rám okna. V celém vagoně to zapraskalo, kdosi prolétl chodbičkou chytaje se mosazných klik, lokomotiva pískala stále zoufaleji. Konečně vlak zastavil.

Teď zas to Víťu hodilo nazpátek. Chytil se sjetého okna. Vystrčil hlavu ven, kde fičel divoký jarní vítr vonící mrazem. Vlak trčel nehybně na místě a dobrácky odfrkoval. Stál dvě stě metrů před zastávkou, na vysokém náspu nad ubohou loučkou, kde se pásly tři strakaté kozy.

Objevil se průvodčí. Běžel od lokomotivy a přidržel si lampu na prsou. Odpolední slunce, které proráželo mezi koly vlaku, ho chytalo za nohy, za šosy rozepnutého kabátu. Ale on běžel a každou chvíli se shýbl k zemi, jako by někoho hledal na druhé straně kolejí. Konečně se zastavil, dřep si a začal něco tahat ven. Ale to něco se nechtělo podat. Začal tedy mávat lampou, aby dal znamení strojvůdci.

Vlak se zakolébal, skřípl koly, o pár metrů ucouvl a s táhlým zasténáním znehybněl. Teď běžel průvodčímu na pomoc strojvůdce v černém kabátě. Oba vlezli pod vagon a začali vytahovat nějaký dost velký kus masa ve zmuchlaných šatech. Víťa spatřil hrůzostrašně bílou ruku svírající kámen umazaný od oleje. Zděsil se a couvl od okna.

Poté vlak jako by napnul svaly, párkrát sebou trhl, aby odlepil kola z místa, a pomalu se rozjel k zastávce. Jel těch dvě stě metrů dlouho.

Víťa uchopil kufr a krácel ke dveřím vagonu. Opatrně je otevřel. Ale peron byl prázdný, nic se tu nedělo, dokonce i přednosta se někam vytratil. A tak Víťa vystoupil na peron posypaný štěrkem. Vítr se mu lehce opřel do zad a strkal ho k přechodu před lokomotivou. Víťa šel podél vlaku a opatrně jukal pod kola. Ale všechna byla stejně naolejovaná lesklou mastnou rosou.

Teprve když přešel koleje, spatřil pod dřevěnou střechou čekárny pár lidí kolem něčeho, co leželo na podlaze. A najednou měl pocit, že tenhleten obraz už se mu kdysi vtiskl do paměti, ale to nebylo možné, protože dosud nikdy smrt člověka neviděl.

Ve strašlivém zmatku, v prudké třesavce, jakou neznal, vykročil pomalu k těm lidem, kteří si v hlubokém zadumání prohlíželi pokroucené kusy člověka, ležícího na zapísčených prknech podlahy. Mezi chuchvalci ušpiněného šatstva spatřil prohlubeň břicha, plnou jakési bahnitě vody, v níž se tu a tam rozpouštěla čerstvá krev.

„Skočil pod vlak?“ zeptal se tiše průvodčí.

Strojvůdce si nasadil čepici, ale hned ji zase sundal.

„Ne, nikoho jsem neviděl.“

„Třeba vypadl dveřmi,“ ozval se nějaký voják, který páchl vojenským sukнем a špatně vydělanou kůží.

„Kdyby vypadl, tak by ho to odrazilo,“ zavrtěl hlavou strojvůdce. „Jezdím dvacet let, a nikdy jsem nepřešel ani vrabce. Kristepane, kristepane.“

„Tak kde se tu vzal? Pánové, neviděl jste ho někdo ve vlaku?“ vytřel si průvodčí ještě jednou ruce do šosu kabátu.

Ale všichni mlčeli. Pak znovu promluvil voják:

„Jak ho máme poznat, když má zakrytý obličej.“

„Tak ho odkryjte,“ řekl průvodčí.

„Proč zrovna já?“

„Protože vy jste nejzvědavější.“

„Mě to vůbec nezajímá. Zajímá mě jen to, abych byl do setmění v kasárnách.“

„Není to ten, co chtěl jet do Ameriky?“ řekl najednou cizím hlasem Vířa.

Všichni k němu otočili hlavu.

„Který?“ otázal se průvodčí.

„Takový s tlumokem. Prohlížel si se mnou toho biskupa.“

„Žádný tlumok neměl,“ řekl průvodčí.

Zas chvíli mlčeli nad tou hromadou zmačkaného šatstva a zmasakrovaného těla.

„Není to náhodou Volodko?“ zeptal se najednou výpravčí.

Zase chvíli mlčeli. Vzadu za nimi přecházely kozy, které se zřejmě vracely domů. Šly, zadní nohy široko od sebe, jak jim je roztahovala těžká vemená.

„Možná že je,“ řekl konečně průvodčí. „Možná že ho utrápilo svědomí.“

„Ale kdepak, Volodko by neumřel takhle bídne,“ řekl voják.

„Ať je to jak chce, umřel člověk,“ povzdychl si průvodčí.

„Vladku, zavolej do Vilna.“

Přednosta se rozběhl ke své kancelářičce. Prolezl mezi vagony na druhou stranu. Lokomotiva opatrně odfukovala, jako by chlácholila sama sebe.

Naše velikonoční svátky se ani trochu nepodobaly těm dnešním. Začínaly vlastně Květnou nedělí, která byla už sama o sobě velkým svátkem. Celý velikonoční týden – to byly svátky v negativu, veliká, slavnostní askeze před dny

nevázanosti. Každý den toho velikonočního týdne měl svůj chmurný obřad, každý den přinášel přísnější půst. Na Velký pátek jsme jedli už jen černý chléb a zapíjeli ho v lepším případě chlebovým kvasem. Od čtvrtka se vysedávalo v kostele na ponurých, poněkud pohřebních bohoslužbách. I půda čekala na výbuch jara. V roklinách, příkopech a úvozech zkomíral zcukernatělý černý sníh. Na sušší lesní kopce vylézaly agresivní houfy podléšek a konikleců. Půda v noci sténala, tu a tam pukla, až se ukázaly její tučné žlutočervené útroby. Netrpělivý vítr honil po lukách ostrý pach zmrzlé zeleně a čehosi nového. Občas to zavonělo pálenou slámou, spečenou srstí – všichni hned věděli, že někdo na svátky zapíchl vepřika, že ho teď čtvrtí a cpe do střev mleté maso a kroupy. Bleskurychle proběhnoucí kočka měla k ocasu přivázaný vepřový měchýř, ve kterém chrastil hrách. Děvčata malovala kraslice, chlapci je opatrně oťukávali, hledali ty s nejtvrďšími skořápkami, aby se o svátcích daly použít při různých hrách. Pod polštáři kynuly bábovky. V obrovských hrncích se dovařovaly šunky a mezitím všichni střídavě odbíhali do kostela, aby si nenechali ujít pozvolnou, do následujícího dne trvající Kristovu smrt. Všichni tonuli v slzách, když viděli její nevyhnutelnost, modlili se, ležíce s rozprostřenýma rukama na zemi, aby odvrátili Ježíšův krutý osud, láskyplně se s ním loučili navždy, přestože měl už na Bílou sobotu před půlnocí vstát z mrtvých a opět se na celý rok vrátit ke svým ovečkám. Na tu Bílou sobotu se v kostele svítlo to, co si každý přinesl v košíku. A potom všichni utíkali s těmi krásně vyzdobenými košíky plnými vajec, uzenin a bábovek domů, seč jim nohy stačily. Pádili zkratkami a ztráceli čepice, trhali kalhoty na plotech, lámali si ruce a nohy, jen aby doběhli ke svým vlastním dveřím jako první, což prý přináší štěstí. S lehkým úsměškem na to hleděli starozákonní, kteří se teprve připravovali na svůj jarní svátek Purim. S určitou netrpělivostí na to hleděli starověrci a pravoslavní, kteří museli čekat ještě čtrnáct dní, než se začnou

objímat, při setkání líbat sousedy na ústa a sdělovat jim dobrou novinu, že „Chrystos voskres“. A vyhladovělí katolíci už zatím usedli ke stolům zdobeným myrtou a plavuní, ke stolům zlověstně praskajícím pod tíhou vařených a sušených šunek, uzených a pečených salámů, nakládaných a kvašených hub, klikového a ovesného želé, vajec a brusinek, prasátek upečených do růžova a hus do zlatova, lahví s domácími likéry a pálenkou se špetkou přiboudliny, bábovek s cukrovou polevou a obrovských štrúdlů, koláčů a bochánků, džbánů domácího piva a kompotů. Takhle prostřené byly stoly po celé první dva sváteční dny a ještě i po ty další, skomíraly až do první neděle po Velikonocích, protože u nás nemívaly Velikonoce zřetelný konec, rozplývaly se pomalu a bez zvláštních pravidel, u někoho končily ve středu, jinde v sobotu. Zdůrazňuji to proto, že Vánoce, ty magické svátky rodinné i lidské pospolitosti, trvaly u nás až do Tří králů. Zасыпání sněhem až po střechu, slavili jsme Vánoce pod krustou silného ledu po čtrnáct dní ve vůni svící, jablek a usychající jedličky, v radostně neklidném očekávání neznámého, slibného nového roku.

Matka rozbalovala balík v ložnici. Z malého přístěnku, který byl kdysi verandou, bylo slyšet vysílené chrápání dědečka. Oslivý požár zapadajícího slunce se zlehýnka chvěl v obrovském stojacím zrcadle, jehož dřevo žrali v zimě červotoči.

„Viděls tu mříž v okně pošty?“ zeptala se matka.

„Ne. Proč?“

„Volodko se do ní pustil předevcírem v noci. Pokroutil ji jako klestí, ale někdo ho vyplašil.“

„Na zastávce někoho přejel vlak. Železničáři říkali, že je to Volodko.“

Matka se rychle pokřižovala.

„Na naší zastávce?“

„Ano. Ten vlak, kterým jsem přijel.“

„A on tam teď leží?“

„Ano. Čeká se na policii.“

Otevřela skříň a začala tam něco přerovnávat. Zašustily uschlé bylinky proti molům.

„Víto.“

„Ano?“

„Pojď sem.“

„Co jste si zase vymyslela?“

„No jen pojď, dítě.“

Tajemně se usmívala a schovávala ruce za zády. Víta k ní neochotně přistoupil. Prohlížela si jeho vlasy, obličej, široká ramena.

„Je z tebe krásný chlapec.“

„Ale maminko, že se nestydíte!“

„Jsi nejkrásnější ze všech. Druhého takového aby pohledal.“

„Já vážně půjdu pryč.“

Zář už nepřítomného slunce vrhla růžový odlesk na její šedivou hlavu. Za zdí, pod střešním okapem, zoufale křičely vlaštovky, které zápasily s vrabci o svá hnízda. Matka pomalu natáhla ruku a Víta před sebou spatřil popelavě stříbřitou studentskou čapku, které se říkalo „bathorovka“. Byla to dlouhá roura, kterou bylo třeba mistrně zplisovat do záhybů, čtvercové dýnko s erbem Bathoryů koketně viselo až na krk. Matka ji zvedla oběma rukama do výšky a důstojně ji nasadila synovi na hlavu jako tiáru.

„To je můj dárek k Velikonocům, Víto.“

„A co když maturitu neudělám, maminko?“

Tence se zasmála a zakryla si ústa rukou.

„Ty že bys ji neudělal? A kdo, když ne ty?“

„Stát se může cokoli.“

„Vždycky jsi byl nejlepší a vždycky musíš být nejlepší.“

„Jak můžete říkat takové hlouposti, maminko!“

Uchopila do suchých drsných rukou jeho hlavu, na které seděla ještě nezplisovaná čapka. Natáhla k němu rozpukané vybledlé rty a políbila ho na ústa.

„Bude z tebe velký doktor. Nejslavnější profesor na světě. Budeš nás všechny léčit, budeš zachraňovat život bohatým i chudým, budeš uzdravovat krále i žebráky.“

Vytrhl se jí z rukou. Kdesi zaskřehotal gramofon. Zrcadlo pomalu haslo, naplňovalo se modrým šerem.

„Chcete to zakřiknout. Uvidíte, že to zakřiknete.“

„Jen slabým lidem se dá něco zakřiknout. Ale ty jsi silný jako tvůj táta.“

„Proč mluvíte o tatínkovi? V čem byla ta jeho síla?“

Matka udělala krok k Víťovi.

„Byl úžasně silný. Pro tu svou sílu umřel,“ zašeptala.

„A já budu kvůli němu prokletý nadosmrti.“

„Nebudeš, chlapče, nebudeš. Ty ho pomstíš.“

V tu chvíli pronikavě zadrnčela péra postele v sousední místnůstce, v tom přístěnku, který byl kdysi verandou. Děda chvíli kašlal tak strašlivě, jako by chtěl vyplivnout plíce, ale nemohl.

„Pojďte sem někdo, prokristapána!“ zachrčel.

Otevřeli dveře do té světničky, naplněné pachem zpoce-
ného těla a hustých hlenů. V malých tabulkách verandových
oken se zmítaly ve větru lodyhy vinné révy, které na podzim
uschly. Veliké hodiny s mosaznými závažími, která vypadala
jako patrony od dělových nábojů, dutě tikaly nad hlavami
postele.

„Mně se nic neřekne, já jediný nikdy nic nevím,“ naříkal
stařec. Zelenavě bílé štětiny mu dorůstaly až pod nepříro-
zeně veliké černé oči, v nichž už rok sídlila smrt.

„To jsem já, dědečku. Vrátil jsem se od tety,“ řekl Víťa.

„Vydařily se vám svátky?“ zachroptěl stařec.

„Vydařily. Jen kdyby nebylo té povodně. Vilia vystoupila
z břehů.“

„Nojo. Vilia. Ale zábava se vydařila, ne?“

„Pouť taky. Na Hod boží se sjela spousta lidí. I z nejbzdá-
lenějších panství, ze všech usedlostí. Teta měla obrovský
zisk.“

„Všichni mají zisk, jenom já ne,“ zachrptěl vyschlým
krkem stařec. „Hedviko, co myslíš, dcero, jak dlouho ještě
budu umírat?“

„Myslím, že už dlouho ne, tatínku. Pánbůh je milosrdný.“

„Kéž by, kéž by. Co to máš na hlavě, chlapče?“

„To je studentská čapka, tatínku.“

„Tak Víťa už je na univerzitě? A já nic nevím, mně se nic neřekne.“

„Ještě není, tatínku. Za měsíc bude maturovat a na podzim půjde na medicínu.“

„Na podzim, povídáš? Toho už se nedožiju. Podzimu se už našťestí nedožiju. Ach děti moje, mně je tak těžko! Je tak hrozné umírat, když to nebere konce! Tvůj Michal dobře udělal, že si sám uchystal lehkou smrt, tak lehýnkou jako probuzení k ránu,“ supěl děda těžce celým svým zchátralým organismem. V krku mu bublaly všelijaké podivné zvuky, kterým naslouchal se zjevným potěšením.

„Takhle o Michalovi nemluvte, tatínku. Radši se za něho pomodlete. Už tam na vás čeká,“ pokřížovala se matka úkradkem.

„Nojo, ty bys ráda, abych zavřel oči co nejdřív. Všichni už se toho nemůžou dočkat.“

„Ale prosím vás! Jen si buďte živ jak dlouho chcete!“

„Ne, já už nechci. Přestaňte mě trápit. Chodí za mnou všichni. Tvoje matka, bratři, švagři, nějací lidé, které jsem někdy někde potkal. I malé děti. Přicházejí v noci, k ránu, občas i ve dne. Víím, že přicházejí. Vidím je, jak jdou ke mně přes váš pokoj, ale dál už nic nevím. A oni pak vždycky přijdou znovu.“

„Prospěte se, tatínku, odpočiňte si trochu.“

„Kéž bych už usnul naposled!“

Děsivě dlouho nabíral dech, pokoušel se zhltnout všechen ten dusný vzduch prosycený nemocí a neštěstím.

Kdosi zaklepal na futro dveří a potom do nich netrpělivě uhodil pěstí. Byl to pan Kiežun, přednosta pošty. Zřejmě moc spěchal, protože si zablácené galoše obul na bosé nohy.

„Viděl jsem, že se Víťa vrátil,“ řekl chvatně. „Viděl jsem ho, když šel od zastávky.“

„Ano, před chvílí přišel.“

Víťa si teprve teď uvědomil, že tam stojí pořád ještě v té směšné čepici, která vypadá jako propálená roura od kamen. Proto si ji úkradkem sundal a schoval ji za záda.

„Mám k tobě prosbu, chlapče. Doběhni s telegramem k panu plukovníkovi Nalenczovi. Já mám s těmi dětmi soužení, nemůžu z domu.“

Víťa nejdříve mlčel.

„Víš, to jsou ti noví, co bydlí ve vojenské vilové čtvrti. Však to najdeš.“

„Je unavený, pane Kiežune, zrovínka přijel.“

„Jakýpak unavený, milá sousekko, vždyť je krev a mlíko! Celé město vám ho závidí. To není maturant, to je bejček, hotovej bejček! Vezmi si moje kolo, chlapče, nechal jsem ho na ulici. A tady máš ten telegram a papír k podepsání, ať ti tam napíšou přesnou hodinu, kdy jsi telegram doručil. Sakra!“ zaklel najednou. „Zapomněl jsem vypnout žehličku! Shoří mi barák i s děckama! Tak ti mockrát děkuju!“

A rozběhl se ven, přičemž něco převrhl v síni.

„Dones to tam, Víťo,“ řekla matka. „Třeba je to dobrá zpráva. Třeba někomu přineseš štěstí.“

Víťa si oblékl starý svetr a vyrudlé kalhoty. Na ulici čekalo kolo, zrezivělé dámské kolo s dost vyfouklými gumami. V přízemním domku sester Puciatových na protější straně ulice beznadějně zpíval gramofon. V oknech bylo vidět světlo již rozsvícených lamp a nějaké stíny, které se pohybovaly do taktu hudby. Víťa nasedl na kolo a naklání se ze strany na stranu, aby rozšlapal pedály, rozjel se po chodníku strmou ulicí vzhůru, kde mezi stromy dřímaly pevně rozkročené osamělé vily a kde začínal hustý, podivnými stromy oplývající les, les, který odděloval dolní předměstí od horního.

Postupně se rozsvěcovaly řídké pouliční lampy na starých, popraskaných dřevěných sloupech. Od lesa znělo šumění různých podivných zvuků, až člověku naskakovala

husí kůže. Těsně pod vrcholem zatáčela cesta doprava a obíhala pahorek serpentinou. Víťa sesedl z kola a s těžkým supěním stoupal po dřevěných schodech na vrchol kopce, kde stál kostel a kde začínaly domy horního předměstí.

Dům Nalenczových, vlastně spíš moderní vila postavená na místě té, která vyhořela před několika lety, ten nový dům Nalenczových stál na svahu rokle a veliká zahrada se úzkými terasami svažovala na dno, kudy asi kdysi tekł potok a potom vyschl a všichni už na něj zapomněli.

Víťa seskočil z kola před železnou brankou. Zatáhl za dřevěnou rukojeť. Kdesi u domu se pronikavě rozječel zvonek. Nejprve se rozsvítilo jedno okno, potom druhé, klaply dveře. V řídkém soumraku časného jara někdo běžel k bráně.

„Jdete k nám?“ zeptala se služka, chráníc si krk před zimou.

„Nesu z pošty telegram.“

Odemkla branku, vedla ho k domu. Z křoví vyskočilo jakési černé zvíře a Víťa ucítil skrz nohavici teplo jeho dechu.

„Nebojte se, když jsem tu já, tak vás nekousne,“ řekla služka.

Pes běžel za Víťou a šťouchal ho mohutnou tlamou do nohou. Vstoupili do haly a pes se obezřetně posadil na práh za Víťovými zády.

„Co se stalo, Zoško?“ otázal se čísi vysoký hlas.

„Z pošty přinesli telegram.“

Na schodech se objevila dívka. Seběhla rychle dolů, brala dva schody najednou.

„Kde je ten telegram?“

Víťa jí mlčky podal zalepený list papíru. Roztrhla ho a přelétla očima jeho obsah.

„Maman, papa arrive!“*

* „Maminko, přijede tatínek!“

Víťa cítil, jak se mu srdce bůhvíproč prudce a rychle rozbušilo. Ale dívka se rozběhla ke dveřím do sousedního pokoje a v nich se srazila s matkou.

„Zítra přijede tatínek! No vidíš, měla jsem předtuchu, že dostaneme dobrou zprávu. Celou noc se mi zdálo o vlaku. O vlaku, který jel přímo po zemi, ne po kolejích.“

„Podepiš pánovi stvrzenku,“ ozvala se matka.

Dívka se rozběhla k Víťovi a vzala mu papírek z ruky. Dosud se na něho ani nepodívala.

„Napište tam prosím přesnou hodinu,“ řekl Víťa přiškrceným hlasem.

Vrátila se k matce, chvíli hledaly v sousedním pokoji tužku.

„Il faut donner quelque chose à cet homme pour sa fatigue,“ řekla matka.

„Oui, donne lui cinquante groches. Qu'il ait une bonne soirée.“*

Cinkla mince, škrtnla židle.

„Ani jsi mi neřekla, že tatínek píše: přijedeme, a ne přijedu!“

„Nevšimla jsem si. Bože, já mám takovou radost! Nous pouvons lui donner un zloty.“

„Tu aimes dorlotter les gens.“

„Maman, le soir est si froid et lui, le pauvre diable, il n'a qu'un pull sur le dos.“

„Cinquante, ça suffit.“**

Přiběhla se stvrzenkou, ve které byla schovaná mince. Aniž se na Víťu podívala, podala mu spropitné a řekla automaticky francouzsky:

* „Tomu člověku by se mělo něco dát od cesty.“

„Ano, dej mu padesát grošů. Ať má pěkný večer.“

** „Mohli bychom mu dát zlotý.“

„Ráda rozmazluješ lidi.“

„Večer je studený, maminko, a ten chudák kluk

má na sobě jen svetr.“

„Padesátník stačí.“